

ZAMONAVIY MALAKALI O'QITUVCHI IMIJINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLARI

Rahimova Nozigul Ikromovna
Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy, malakali o'qituvchi shaxsi va uning obrazi, o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar, uning psixologik xususiyatlari va hozirgi zamon o'qituvchisi qanday bo'lishi kerakligi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Saxs, pedagogik mahorat, malaka, estetika, zamonaviylik, psixologik xususiyatlar, kreativlik, tajriba, imidj, dunyoqarash.

O'qituvchilik inson jamiyati tarixi boshlangandan e'tiboran davom etib, shu bilan birga hamma vaqt jamiyat va jamoatchilik tomonidan e'tiborga loyiq e'zozlab kelingan kasbdir. O'qituvchining o'rni va uning vazifalari o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash ishiga jamiyat va jamoatchilik tomonidan e'tibor qaratilishining naqadar muhim ahamiyatga egaligi bilan belgilanadi. Zamonaviy o'qituvchi ijtimoiy psixolog bo'lmasligi mumkin emas. Shuning uchun ham u o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yo'lga solish, bolalar jamoasida ijtimoiy-psixologik mexanizmlardan foydalanishni bilishi zarurdir.

Zamonaviy pedagog qiyofasi deganda uning tashqi va ichki ko'rinishi nazarda tutiladi. O'qituvchining tashqi ko'rinishi "pedagogning imiji"ga albatta mos bo'lishi lozim. Shuningdek, o'qituvchining qiyofasi uning chehrasida va kiyinishida namoyon boladi. O'qituvchi har qanday kiyimda yurishi mumkin emas. U toza va ozoda, bejirim va latofatli kiyinishi kerak.

O'qituvchi hamisha darsga ochiq chehra bilan kirishi kerak. Nutq madaniyatiga rioya qilishi, shevadan qochib, adabiy tilda, chiroyli muo-malada so'zlashi lozim. O'qituvchi chiroyli gapira olishi, ya'ni notiqlik san'atini ham egallagan bo'lishi lozim. Aslida, har qanday insonga ham kiyinishiga, ko'rinishiga va gapirishiga qarab baho beramiz. Shuning uchun shu uchta belgi insonlar to'g'risida xulosa chiqarishning birlamchi belgilari hisoblanadi. To'rtinchidan, o'qituvchi o'z kasbini sevishi, mutaxassisligi bo'yicha yetarli bilimga ega bo'lishi kerak. Beshinchidan, darsni o'quvchilarga oson, qulay va qiziqarli qilib tu-shuntira olishi kerak. Oltinchidan, dars o'tishning innovatsion metodlari va metodikalarini yaxshi bilishi hamda ularni darsda mohirlik bilan qo'llay olishi lozim. Yettinchidan, o'qituvchi zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni bili-shi va darsda ulardan samarali foydalana olishi zarur. Sakkizinchidan, o'qituvchi chet tilla-ridan bir nechtasini (rus, ingliz...) bilishi va shu tillarda erkin muloqot qila olishi kerak. To'qqizinchidan, o'qituvchi-ning oilasi na'munali oila ham bo'lishi zarur. O'ninchidan, o'qituvchi mahallasi va jamoasida yetarlicha hurmat-izzatga sazovor bo'lishi ham kerak.

O'qituvchi pedagogik jamoa a'zosi sifatida pedagogik faoliyatni uyushtirishda bevosita ishtirok etib, turli fan o'qituvchilari va sinf rahbarlarining metodik birlashmalarida ishlaydi, topshiriqlarni bajaradi. Har bir o'qituvchi o'quvchilarning ota-onalari va

jamoatchilik oldida ma'ruzalar o'qib, suhbatlar olib borar ekan, demak, u pedagogik bilimlar targ'ibotchisi hamdir. Vazifalarning shu qadar ko'pligi uchun ham jamiyatning o'qituvchilar oldiga qo'yadigan talablari xilma-xildir.

O'qituvchining o'rni va uning vazifalari o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash ishiga jamiyat va jamoatchilik tomonidan e'tibor qaratilishining naqadar muhim ahamiyatga egaligi bilan belgilanadi. Zamonaviy o'qituvchi ijtimoiy psixolog bo'lmasligi mumkin emas. Shuning uchun ham u o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yo'lga solish, bolalar jamoasida ijtimoiy-psixologik mexanizmlardan foydalanishni bilishi zarurdir.

Ma'lumki pedagogik faoliyat — kishi mehnatining eng murakkab sohalaridan biridir. Jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablardan eng muhimi o'qituvchi shaxsi va uning kasbi bilan bog'liq xislatlarga qaratilgan.

O'qituvchining eng muhim shaxsiy xislatlari quyidagilardir:

- ijtimoiy javobgarlikni yuksak darajada his etish;
- oliyjanoblighi, aql-farosati, ma'naviy rok va ma'rifat bo'yicha yuksak maqsadlarga mos kelishi, bunday xislatlarni jamiyat xohishi bo'yicha bolalarga singdirib berishi;

- o'zini qoiga ola bilishi, sabr-toqatli, matonatligidir.

Jamiyatning o'qituvchilik kasbiga qo'yidigan asosiy talablari quyidagichadir:

- shaxsni ma'naviy-ma'rifiy tomondan tarbiyalashning milliy uyg'onish mafkurasining hamda umuminsoniy boyliklarining mohiyatini bilishi, bolalarni mustaqillik g'oyalariga sodiqlik ruhida tarbiyalashni bilishi, o'z vatani, tabiatiga va oilasiga bo'lgan muhabbati;

- keng bilim saviyasiga ega bo'lish, barcha sohalarga doir bilimlar bilan qurollanishi;
- yosh edagogic psixologik, ijtimoiy psixologiya va pedagogika yosh fiziologiyasi hamda maktab gigienasidan chuqur bilimlarga ega bo'lishi;

- o'zi dars beradigan fan bo'yicha mustahkam bilimga ega bo'lib, o'z kasbi sohasida jahon fanida erishilgan yutuq va kamchiliklardan xabardor bo'lishi;

- ta'lim va tarbiya metodikasini egallashi;

- o'z ishiga iqtisodiy yondashishi;

- bolalarni bilishi, uning ichki dunyosini tushuna olishi;

- pedagogik texnikani (mantiq, nutq; ta'limning ifodali vositalari)

- va pedagogik taktga ega bo'lishi;

- o'qituvchining o'z bilim va pedagogik mahoratini doimiy ravishda oshirib borishi.

Ko'pchilik psixologlar shu bilan birga o'zbekistonlik psixolog olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda zamonaviy o'qituvchilar uchun zarur xislatlarni aniqlab olish imkoniyatini beradi. Rus psixologlaridan N.V. Kuzmina, V.Slastenin, F.N.Gonobolin o'zbek psixologlaridan R.Z.Gaynutdinov, M.G.Davletshin, S.Jalilova, Ajabborov, M.Qoplanova va boshqalar tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlar o'qituvchilik kasbining turli jihatlarini atroflicha keng batafsil ko'rsatib berish imkoniyatini yaratadi. Bevosita o'qituvchi shaxsiga taalluqli bo'lgan professiogramмага asosiy e'tibor qaratilgan. Professiogramma — ma'lum tizimga keltirilgan, mehnatni psixologik tomondan o'rganishga

va undan kelgusi amaliy faoliyatda foydalanishga qaratilgan qisqa va har tomonlama batafsil ko'rsatib berilgan hujjat. Professiogramma psixologik jihatidan ishlab chiqarilgan faoliyatni tavsifnomasining kelgusi amaliy ishlar uchun zarur bo'lgan barcha tomonlarini o'z ichiga olishi kerak.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, pedagogdan juda ko'p kasbiy va insoniylik xislatlari talab etiladi. Shu sababli o'qituvchi o'z ustida tinimsiz va muttasil ishlashi, o'zini isloh etib borishi, bilimi va xulqini doimiy takomillashtirib borishi zarur. Buning uchun esa mamlakatimizda o'qituvchilarga yetarlicha shart-sharoitlar yaratilmoqda. Zero, Prezidentimizning "O'zbekistonda bugundan boshlab, eng hurmatli, eng e'zozli inson — bu muallim!" yoki "O'qituv-chini hurmat qilmaganni men ham hurmat qilmayman!", deb ta'kidlab turganligining o'zi biz pedagoglarga katta kuch-quvvat bag'ishlashi kerak, deb o'ylayman

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Samiyeva Sh.X, Narzulloyeva F.F. Kreativ fikrlash. Darslik. Buxoro 2023
2. Goziyev E.G Utanov B "Xamkorlik psixologiyasi" T., Tosh D.U. 1992
3. Goziyev E.G. Oliy maktab psixologiyasi. ToshDU 1996 y.
4. Lyaudis V.L. - Metodika prepodavaniya psixologii, iz.vo 2000 URAO
5. Davletshin M.G. Obshaya psixologiya T. 2002